

EL PORT MEDIEVAL DE PALS

Avui us parlaré dels Ports i de la torre de Pals. No és la torre de les hores que es troba al bell mig de la vila i que fou la torre de l'homenatge de l'antic castell de Pals, sinó la que coneixem com la torre Mora. Aquesta es troba a uns 300 metres de la costa al mig de les pinedes, a l'exterior i a ponent de les antigues instal·lacions de Ràdio Liberty. Té el mateix perímetre que la torre de les hores però amb uns 304 metres menys d'alçada, tenia un petit pi blanc a la teulada, els pescadors el tenien com a punt de referència juntament amb el Pi de la Fonallera. La torre es construï amb autorització Reial per la defensa del Port, les cases de pedra dels pescadors que es trobaven al seu costat i als voltants del port, hi havia hagut també una gran quantitat de tendes de lona i cases construïdes en borrom a la sorra de les dunes per als pescadors de fora de la vila que durant 4 mesos venien atrets per la gran abundància de peix que es pescava a les aigües de la platja. Els bancs de sardinals eren els millors de tot el Principat, per això els pescadors es desplaçaven durant l'estiu amb tota la família de l'Estartit, l'Escala, Rosas, Cadaqués inclús de Sant Llorens de la Salanca a França.

La majoria de les masies dels “Masos de Pals” i de les barraques dels pescadors tenien algú de la família que era pescador.

Tan gran quantitat de peix no es consumia pels habitants de la vila ni dels pobles veïns, per això es salava i s'exportava. El terme de Pals era un dels que més vinyes tenia plantades del Baix Empordà juntament amb Begur i Calonge. Tan gran quantitat de vi també es venia a l'exterior juntament amb l'arròs i teixits de lli essent la forma més ràpida de transportar aquests productes per mar ja que els camins del Baix Empordà es trobaven quasi impracticables a causa dels aiguamolls i calia una gran quantitat d'animals abast per formar una caravana i poder transportar la quantitat de tones que podia carregar un vaixell.

Del port de Pals sortien vaixells cap a Itàlia, França i a la resta de parts de la Península Ibèrica fins que a començament del segle XIX les grans quantitats de sediments que portaven els rius Ter i Daró i amb l'ajuda de la tramuntana i de l'onatge quedà enterrat de sorra el port que tenia forma de ferradura. Els pescadors deixaren de freqüentar l'indret també a finals de segle XIX, la fil·loxera matà les vinyes i es plantaren pins en comptes de ceps. Un altre port es trobava al molí gros que era propietat de la família Pere, Notaris Reials a Girona.

Palafrugell, Palamós i Vall D'Aro, escassos en recursos hidràulics, a l'estiu portaven el gra per moldre els molins que funcionaven des del 15 de març de l'any 1332 quan el “*Baile*” (batlle) *del Real Patrimonio otorgó establecimiento enfitéutico a D. Juan Rejada* fent servir l'aigua de la riera vella que eren les aigües de les rieres de Salses Eugues, Fitor i riera de Caramany que en ajuntar-se a la riera Grossa es recollien a l'estany marisch. El regent de la Batllia General de Catalunya el 1492 “*otorgó i concedió escritura en nombre de Su Majestad*” per construir un canal a fi d'incrementar el volum d'aigua que anava del Ter passant per Gualta cap al molí. Els vaixells transitaven per l'altre canal que anava del molí al mar.

També es té constància que les Basses d'en Coll o Grau que era l'antiga desembocadura de les aigües de la riera Vella i del Daró abans del seu desviament servien de port per carregar la resina dels pins que tenien emmagatzenada al Mas dels Arenals.

Com hem vist, no seria impossible que Colom sortís de Pals per no tenir port, perquè a la vila hi havia més d'un port encara que l'oficial era el de la Torre Mora o Torre de Mar per ser el lloc on es recaptaven els impostos de pesca i duana. També es té constància que Feliu Busquets familiar del Sant Ofici de la Inquisició casat amb Teresa Capramany i la Rosa Riera, vídua d' Antoni Corredor, fill de Pere Corredor del Mas Jofre i nét de Julià Corredor del Molí Gros (Molí Tafurer), tenia casa al port de Pals a mitjans del segle XVIII. També sabem que el 08 de maig de l'any 1616, ens consta difunt Bartra Martinench -ARTILLER- de la Torre de Mar el qual era natural del Regne de França, feia més de 40 anys que era a Catalunya , tenia 3 fills i 2 filles de diverses mullers, hereta el seu fill Pere, o sigui que al segle XVI, el port estava defensat també per canons.

És cert que a Pals no hi ha tradició marinera en aquests moments, però els més grans encara recorden com varen desaparèixer els mariners de “ Can Caixa”, “ Can Pou de la Espardenya” i de “ Can Anglada “al anar a Amèrica, també buscant en documents antics es troben dotzenes i dotzenes de pescadors i mariners i patrons de naus com “ en Girona”, en “Josep Oliver i Mir” casat el 28 de maig de 1779 amb la Rita Pou Huguet de Can Pou de les Garites, Antoni Bertran Martinench mariner de Pals mort el 3 de novembre 1639 o en Ramon Matas mariner mort el 1774. També els majordoms del Pinell i del Mas Gelabert, eren patrons de Naus.

L'antic camí per anar al Port sortia de la vila de Pals, passava per la riera de Caramany , seguia pel mig del Mas Tomásí i a pocs metres sota “ Can Pou de la Espardenya” es dirigia a Riells passant per darrere l'apart hotel fins la torre Mora que la gent de Pals feren servir fins l'any 1932 quan es construï el nou camí. L'any 1956, moment en que els americans construïran la emissora de Radio Liberty el varen asfaltar i va ser gràcies als americans que en escollir aquest petit racó per construir el centre emissor més potent del món varen preservar l'indret (encara que en aplanar el terreny enterraren algunes restes arqueològiques) i també varen reconstruir algunes de les cases antigues dels pescadors.

En Francisco Trias, té 93 anys. De petit, jugava amb els seus amics, en Salvador Isern Jordà i Josep Pericay, a buscar les argolles que havien servit per lligar els vaixells del port que es trobaven mig enterrades per la sorra.

Narcís Subirana

Amb la col·laboració de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya